

Ornitologernas världskongress: 2010 i Brasilien, 2014 i Japan – kort referat och inbjudan

The International Ornithological Congress: 2010 in Brazil, 2014 in Japan – brief report and invitation

SÖREN SVENSSON

Vart fjärde år sedan 1884 i Wien har den Internationella Ornitologiska Kongressen (IOC) hållit möten med uppehåll för krig. Längre var kongressen en rent europeisk angelägenhet. Sverige hade kongressen 1950 i Uppsala. Det var SOFs andre ordförande Sven Hörstadius (1947–1952), efterträdare till Sven Ekman (1945–1946), som höll i trådarna i egenskap av generalsekreterare för kongressen. Efter Uppsalakongressen skulle det bli ytterligare två kongresser i Europa: Basel 1954 och Helsingfors 1958. Men sedan förändrades bilden ett först steg i och med att USA fick hålla kongressen i Ithaca 1962. Efter ytterligare två möten i Europa, Oxford 1966 och Haag 1970, har dock de utomeuropeiska kongresserna varit i knapp majoritet: Canberra 1974, Berlin 1978, Moskva 1982, Ottawa 1986, Christchurch 1990, Wien 1994 (hundraårsjubileum), Durban 1998, Peking 2002 och Hamburg 2006. Nästa kongress, den tjugofemte, hölls i Campos do Jordão i delstaten São Paulo i Brasilien 22–28 augusti 2010. Den totala statistiken för hur kongresserna har fördelats över världen är alltså: Europa (10 gånger), Nordamerika (2), Australien/Nya Zeeland (2), Afrika (1), Asien (1) och Sydamerika (1). Och 2014 blir det Japan, andra kongressen i Asien.

Intressant nog har kongressen aldrig haft någon formell, huvudman eller organisation, med juri-

diskt säte på en viss plats. Något universitet eller ornitologisk förening i ett land har helt enkelt bjudit in till kongress och delegaterna har accepterat inbjudan att mötas där nästa gång. En ganska stor församling, ungefär två hundra delegater, har utgjort den ornitologiska kongressens permanenta organ med representanter från de flesta länder. Dessa delegater har valt kongressens ledning fram till nästa kongress. Självt har jag under många år varit svensk delegat, numera dock ”senior” sådan. De nuvarande ordinarie svenska delegaterna är Per Ericson från Stockholm, Jan Ekman från Uppsala, Bengt Silverin från Göteborg och Henrik Smith från Lund. Av dessa deltog Per Ericson personligen på kongressen medan Henrik Smith och Bengt Silverin bidrog som medförfattare i andra deltagares presentationer.

Vi lever i en värld som kräver alltmer formalia och vad gäller stora arrangemang också en juridisk och ekonomisk hemvist för sin verksamhet. Kongressen har därför länge strävat efter att skapa en internationell ornitologisk förening. Detta skedde på kongressen 2010 och föreningen fick namnet *International Ornithologists’ Union* (IOU). Den kommer i fortsättningen att vara det organ som formellt har ansvar för IOC. Var unionen kommer att ha sitt säte var ännu inte bestämt. Tanken med IOU är också att vidga verksamheten till att omfatta mer

än bara arrangera kongressen vart fjärde år. Målet är att Unionen skall ha fortlöpande verksamhet inom forskning, fågelskydd och publicering.

Campos do Jordão 2010

Campos do Jordão är en liten stad belägen i bergstrakterna ett tiotal mil nordväst om Saõ Paulo och sydväst om Rio de Janeiro. Staden ligger på 1700 meters höjd och är tack vare frisk luft och svalkan- de sommarklimat framför allt en semesterort för kustlandets innevånare när stadsklimatet blir svår- uthärdligt. Där finns mängder av hotell och restauranger och passar därför utmärkt som kongressort utanför sommarsäsongen. Vid den tid som den ornitologiska kongressen samlades, slutet av augusti, var vädret utmärkt och våren hade just börjat. På morgonen kunde det vara lätt frost men så fort so- len gått upp steg temperaturen snabbt och låg sedan runt tjuugo grader eller något däröver under dagen. Och solen gick upp med blå himmel varje dag.

Alla kongressaktiviteter hölls i en och samma byggnad nära centrum av staden med talrika res- tauranger längs gatorna utanför. De drygt tusen del- tagarna kom från 57 olika länder. De flesta, 37%, kom från Brasilien och 6% från övriga Sydame- rika. Näst flest kom från Europa (25%) och Nord- amerika (18%). Från Asien och Oceanien kom 11% och från Afrika 6%. USA var det enskilda land som efter Brasilien hade flest deltagare, tre gånger fler än Storbritannien, som kom på tredje plats. En stor andel deltagare var studenter, vilket naturligtvis är utomordentligt positivt. De får genom att delta på en kongress dels värdefull träning på att presen- tera sina resultat och dels ovärderliga kontakter

Alla var där. Här Leif Nilsson med hustru Kristina under en paus i föreläsningarna. Leif är en välkänd medarbetare i *Ornis Svecica* med många uppsatser och ett par specialhäften om ånder och gäss.

med forskare världen över. Ungefär en tredjedel av deltagarna var studenter. Mycket glädjande var att denna andel var densamma från både fattiga och rika länder. Till dettas bidrog de prisreduceringar och stipendier som på olika sätt kunnat erbjudas. Brasilien utmärkte sig särskilt i detta avseende; här hade man gjort en enastående satsning på att få sina studenter till kongressen. Inte mindre än 60% av de brasilianska deltagarna var studenter. Det måste gi- vetvis också tas som tecken på att den brasilianska ornitologin är på stark frammarsch.

Plenarföreläsningar, symposier och postrar

Stora kongresser som den ornitologiska med över tusen deltagare är alltid delade i sektioner som delvis pågår samtidigt. Ett antal föreläsningar var dock gemensamma, de så kallade plenarföreläs- ningarna. Tio sådana gavs av särskilt utvalda forskare. Övriga bidrag presenterades antingen på ett antal symposier som arrangerats av en eller flera ämnesspecialister och med särskilt vidtalade föreläsare, eller som fria föredrag och postrar, som sänts in av presentatörerna själva. Sammanlagt var det 48 symposier med ungefär 220 föredrag, dvs. fyra till fem per symposium. De fria föredragen var ca 180 stycken och postrarna över 500 stycken. Hälften av bidragen var alltså postrar, och det var också i den hall där dessa var uppställda som hu- vuddelen av det vetenskapliga utbytet skedde. Här kunde man läsa själv i lugn och ro och direkt dis- kutera med den som utfört studierna. Denna möj- lighet saknades vanligen efter föredragen som ofta drog över tiden så mycket att folk inte hann samla sig till vare sig kommentarer eller frågor innan det var dags att ila till något annat.

Två av symposierna hade sammankallats av svenska forskare, ett vardera av *Rachel Muheim* och *Jan-Åke Nilsson*, båda från Biologiska insti- tutionen i Lund. Det första handlade om fåglarnas orientering. Rachel själv diskuterade magnetkom- passens förhållande till andra sätt att uppfatta rikt- ning och position. Man vet att fåglar både under höst- och vårflyttningen kalibrerar magnetkompas- sen med hjälp av polariserat ljus från områden nära horisonten vid soluppgång och solnedgång. Därför har de rimligen förmågan att göra detta regelbundet när som helst. Rachel föreslog att de lägger på min- net medelvärdet av morgon- och kvällskalibrering- en och får ett äkta geografiskt referenssystem som är oberoende av breddgrad och datum. De övriga fyra bidragen handlade om själva magnetsinnets fysiologiska lokalisering och funktion. Det finns två magnetsinnen. Det ena är lokaliserat till ögats

Flera arter av kolibrier var extremt lätta att studera i detalj när de kom fram till nektarautomaterna. Här vid hotellet Ypê i Itatiaia nationalpark. Till vänster rubinstrupe *Clytolaema rubricauda*, som kunde se rätt intetsägande ut men som i rätt ljus visade sin glänsande strupe. Till höger svart jakobin *Florisuga fusca*, en av de allra sobraste kolibrierna

näthinna, det andra till luktnerven i övernäbben. I ett föredrag föreslogs att cryptokrom1 är det ämne i näthinnan som har rätt egenskaper för att kunna skapa signaler orsakade av magnetfält. I andra föredrag behandlas luktnervens funktion. Den skulle kunna förmedla signaler om hur den magnetit som finns på näbbens översida reagerar på magnetfält. Och i ett föredrag visade man genom starka magnetpulser att reaktioner på sådana kan avläsas i hjärnan just där information från luktnerven tas om hand. Det andra symposiet handlade om embryon. Där rapporterade *Andreas Nord*, Lund, resultaten från fältförsök med blåmes där man experimentellt manipulerat den temperatur under vilken äggen ruvades. Effekterna blev betydande, och man måste därför se ruvningen som en kostnadskrävande aktivitet, något som man länge trodde att den inte var. Det innebär att ruvningen är konkurrensutsatt och måste balanseras mot andra energikrävande aktiviteter före och efter ruvningsperioden. Men det innebär också att honan genom att variera temperaturen kan påverka ungarnas framtida öde redan på ruvningsstadiet; tidigare såg man matningen som hennes främsta möjlighet att sortera bland avkomman om det behövdes.

Biologiska institutionen vid Lunds universitet svarade för det klart största antalet föredrag och posters, inklusive de två redan nämnda inte mindre än tio stycken. Här följer några rader om varje. *Jannika Boström* redovisade hur stenskvättans flyttningmönster ser ut och hur fåglar av denna art fettupplagar innan de ska passera en ekologisk barriär, till exempel ett hav eller en öken. I två studier där svenska unga stenskvättor förflyt-

tats magnetiskt, men inte geografiskt, antingen via sin flyttningrutt genom västra Europa till västra Afrika eller väster om sin flyttningrutt till positioner i Atlanten, har *Jannika* och hennes kollegor funnit att stenskvättor som förflyttas till magnetiska positioner norr om det område de befinner sig i ökar mer i vikt än stenskvättor som förflyttas till magnetiska positioner längre söderut. Detta beror förmodligen på att de förbereder sig för en längre och/eller snabbare flygning då de tror att de befinner sig längre norrut. *Anders Brodin* rapporterade från en datorsimulering med markörgener för att ta reda på om hybridzonen mellan grå och svart kråka i Danmark förflyttar sig eller står stilla. Baserad på dessa två kråkvarianters egenskaper i den 70 km breda zonen (en tredjedel är hybrider i zonen) visade simuleringen att just denna hybridzon är stabil och förskjutningarna bara temporära. I andra delar av Europa har dock fortgående långsiktiga förskjutningar av motsvarande hybridzoner noterats. *Sandra Chiriac* hade testat två motstående hypoteser rörande överföringen av immunförsvar via ägget till den nykläckta ungen, som ännu inte har ett utvecklat sådant. Det alternativ som förkastades var att de överförda antikropparna hämmar ungens igångsättande av det egna immunförsvaret. Resultatet tydde i stället på att honans antikroppar fungerar som en slags modellmolekyler som stimulerar och förstärker ungens eget försvar. *Julia Dänhardt* hade studerat ljungpiparens ekologi på de odsliga jordbrukslätter där så många fågelarter vantrivs. Men inte ljungpiparna. De väljer att rasta relativt länge på dessa slätter under sin flyttning, de ruggar där och där lägger de också på sig avsevärda mäng-

der fett för fortsatt flyttning och vinteröverlevnad. Även om de anpassar sitt födosök både rumsligt och tidsligt till födotillgången så tyder observationerna på att ljungpiparen trivs rätt bra på den skånska slätten. *Miriam Liedvogel* rapporterade om en markörger som är kopplad till kvantitativa gener som styr det nedärvda programmet för sträcker och riktningar under flyttningen. Hon jämförde nordliga sydostflyttande med sydliga sydvästflyttande lövsångare. Hon fann att den nordliga rasens genvariant, som dominerar i Skandinavien norr om flyttdelaren i södra Norrland, också var den dominerande genvarianten hos häckfågla längs med hela östra sidan av Östersjön ner till Litauen. Därefter blev den sydliga rasens genvariant successivt vanligare västerut längs med Östersjöns södra kust genom Polen. Förändringen i frekvenserna av dessa två genvarianter sammanfaller därför med flyttningsdelaren söder om Östersjön. Detta geografiska mönster gör markören till en stark kandidat till en av det ökande antal gener som styr flyttningsbeteendet. *Jan-Åke Nilsson* visade att blåmesar går i nattide för att reducera matbehovet när det är kallt. Men alla gör det inte alltid; det som bestämmer när de väljer detta alternativ föreslog han vara predationsrisken, som avgör hur djupt de vågar sova. *Sören Svensson* hade studerat rubinkolibriers reaktioner på vridning av magnetfält under sydflyttning i Alabama. Resultatet visade att kolibrierna valde den av två vattenbehållare som fanns i burar med naturligt respektive vridet magnetfält sedan de tränats att förknippad detta magnetfält med en nektarbehållare. Experimentet visade också, för första gången, att även kolibrier kan känna av magnetfält och därför lika andra fåglar bör kunna använda magnetkompassen. *Maria von Post* rapporterade från studier av gräsparven som en av de många arter som har det problematiskt i det moderna jordbrukslandskapet. Trots sin starka knutenhet till gårdarna fann hon skillnader mellan olika landskapstyper. Förekomsten av gräsparv var signifikant lägre i intensivt odlade slättbygder än i mellanbygder. Skillnaden förstärktes av att gårdstätheten var lägre i slättbygden. Tillgången på insekter var betydligt lägre på gårdar i slättbygden än i mellanbygden, vilket kan påverka ungaras överlevnad negativt. Resultaten visar att åtgärder för att förbättra förhållandena i jordbrukslandskapet måste vara olika i olika typer av odlingslandskap.

Som god tvåa i antal deltagare kom Naturhistoriska riksmuseet med fem presentationer: *Per Ericson* analyserade de storskaliga mönstren i fåglarnas systematik och utbredning. Han fann att dessa, trots fåglarnas stora spridningsförmåga, bäst

förklaras av globala geologiska skeende såsom kontinenternas drift. I takt med att molekylära data klarlägger sanna relationer mellan fåglarnas huvudgrupper kommer vi att konstatera att parallell evolution är vanligare än vi trott. *Magnus Gelang* använder sig av det enastående värdefulla material av fåglar som finns på våra museer och genomför fylogenetiska studier med hjälp av DNA-sekvenser. På kongressen redovisade han en utredning om fylogenin och den historiska utvecklingen sedan oligocen för den grupp där bland annat timalior och skriktrastar ingår. *Martin Irestedt* redogjorde för fylogenin på artnivå för lövsalsfågla längs och jämförde sedan utvecklingen av deras dräkter med hur utvecklingen gått hos paradidfågla län. Tanken var att man på detta sätt kunde få klarhet i vilken betydelse sexuellt urval hade haft, eftersom de två grupperna har så olika typer av ornament och sexuella beteenden. *Jan Ohlson* hade undersökt en sydamerikansk art, *Calyptura cristata*, i SOFs namnlista kallad kungsfågelkotinga, en enormt exklusiv art; på museer finns exemplar från 1800-talet men i övrigt bara två sentida fältobservationer. Molekylärt visade sig arten ha rötter långt ner i tyrannernas släktträd, nära avgreningen till todytyraner och flatnäbbar. *Jan Ohlson* redovisade ytterligare en fylogenetisk analys, nämligen av en delgrupp (Fluvicolinae med bl.a. vattentyranerna). De delas nu upp i fyra grupper, alla med varianter av en likartad födosökteknik men med ringa överlapp i biotopval och utbredning.

Övriga svenska bidrag var ett från vardera Uppsala universitet och Linnéuniversitetet i Kalmar: *Niclas Backström*, Uppsala, hade studerat Z-kromosomen hos svartvit flugsnappare och halsbandsflugsnappare för att försöka hitta mönster som kunde hjälpa till att förklara artbildningen eller pågående riktade urvalsprocesser. Han fann några regioner med högre divergens än förväntat och dessa innehöll bland annat gener som kan ha betydelse för fjäderdräktens pigmentering. *Ola Österström*, Kalmar, testade hypotesen att frigörande av kalcium från äggskalet till embryot sker med hjälp av kolsyra som bildas med hjälp av ett anhydrerande enzym. Testen visade dock inte några tecken på att detta enzym fanns med i bilden och hypotesen kunde inte bekräftas.

Ytterligare fyra bidrag kan nämnas eftersom de har svensk anknytning genom A. P. Leventis ornitologiska forskningsinstitut i Jos, Nigeria. Här är både Biologiska institutionen i Lund och SOF genom Ottenby fågelstation involverade. Ornitologer från stationen i Jos har forskat både i Lund och Ottenby, och svenska ornitologer har på motsvarande

Många vackra arter kom fram och var lätta att fotografera på platser där de fick mat. Här några huvudsakligen fruktätare, som dock inte drog sig för att konkurrera med kolibrierna vid nektarautomaten. Överst till vänster kastanjbukad eufoina *Euphonia pectoralis*. Överst till höger grönhuvad tangara *Tangara seledon*. Nederst sayacatangara *Thraupis sayaca*. De två förstnämnda arterna har en begränsad utbredning till denna del av Sydamerika och finns främst i fuktiga naturskogar, medan sayacan har större utbredningsområde och ses i allehanda miljöer.

sätt arbetat i Jos. En nyckelperson i sammanhanget är *Ulf Ottosson*, som deltog på kongressen och var medförfattare för tre av bidragen. På Leventis-stationen ägnar man sig åt både afrikanska stannfåglar och europeiska flyttfåglar. Ett exempel på det senare är uppsatsen i *Ornis Svecica* nr 1, 2011 om rastningsbeteendet hos trädgårdssångaren med *Soladoye Iwajomo* som huvudförfattare. En av medförfattarna i den uppsatsen, *Yahkat Barshep*, hade på kongressen en presentation om en annan nordlig flyttfågel. Den handlade om buskskvättans vinterekologi, och från denna studie finns en uppsats i detta häfte av *Ornis Svecica*.

Kattpredationen

Många symposier var synnerligen intressanta, men när de låg parallellt kunde man inte besöka samtliga. Ett som jag valde ut på grund av att jag själv skrivit en uppsats i ämnet (*Ornis Svecica* 6, 1996, 127–130) handlade om huskattens inverkan på fågelbestånden. Jag hade hoppats på en del nyheter, men i detta avseende blev jag besviken. Vi vet redan att katten är ett av de för fåglarna mest skadliga av de djur som människan släpper ut i naturen. Vi vet att katten ensam utrotat minst 33 fågelarter och utgör det främsta hotet för ett stort antal arter som är rödlistade i kategorin akut hotade. Och här gäller det att göra det man faktiskt också gör på många håll. Man utrotar katterna och återinplanterar arter i de fall de ännu inte är helt utrotade; ibland gör man också förflyttningar av utrotningshotade fåglar från en plats där man inte kan utrota katterna till en plats där man lyckats utrota dem.

En stor fråga i forskningen om kattpredationen är

Chandler S. Robbins, en av fågelövervakningens internationella föregångsmän, grundare av North American Breeding Bird Survey, har fortsatt med långtidsstudier efter pensioneringen. På kongressen redovisades arton års studier i Guatemalas berg.

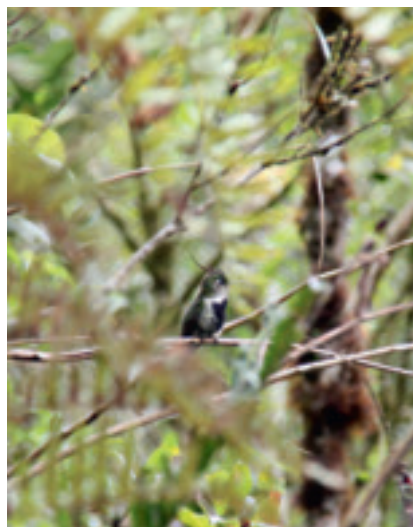
fortfarande inte ordentligt besvarad. Påverkar katterna också beståndsstorleken hos våra vanliga fågelbestånd i skogar, jordbruksmarker, villaområden och städer på fastlandet? Faktum är att vi inte vet säkert när och var katterna utgör en verklig fara. I Sverige konsumerar huskatterna 10–20 miljoner småfåglar per år och i hela världen troligen tusentals miljoner. Det innebär att katterna svarar för ungefär 3–4% av fågeldödligheten i vårt land. Men när vi skall bedöma om detta är ett problem har vi två faktorer att ta hänsyn till. Den ena faktorn är att nästan all predation sker inom de små delar av landet där såväl katter som människor bor. Kattpredationen är därför mycket hög i dessa miljöer men ingen alls ute i storskogarna och på fjället. Den andra faktorn är att predationen naturligtvis är multiplikativ, dvs. en katt dödad fågel kan inte dö av något annat och omvänt en av annan orsak döad fågel kan inte dödas av en katt. Det är därför lika svårt att isolera just katteffekten i den totala bilden av dödsorsaker hos fåglar som det är i alla beräkningar av rovdjurs bytesuttag. Beståndet av huskatter i hela världen uppskattas till omkring 600 miljoner, och de flesta finns i USA.

Även om symposiet inte gav så mycket nytt om katters övergripande effekter på fågelfaunan så var några detaljer om hur man hanterar problemet i USA en nyhet för mig. Under lång tid har det vuxit fram en metod som man kallar TNR (Trap-Neuter-Return, fänga, sterilisera, släpp ut). Den går ut på att frivilliga kattvänner från djurrättsorganisationer tar hand om infångade katter. Många sådana grupper är också helt emot att döda katter, vilket naturligtvis är grunden till att denna rörelse vuxit fram. Visserligen försöker man först hitta nya hem åt katterna, men det har visat sig vara lika svårt i USA som här i Sverige. I stället letar man rätt på ställen där man kan släppa katterna, och sedan matar och skyddar man katterna på dessa ställen. Dessa kattkolonier växer naturligtvis, och det finns inte så många platser där man kan upprätta dessa kattreservat. Privata markägare vill inte ha dem och därför utnyttjar man ”public land”, områden som tyvärr ofta är identiska med de få naturskyddsområden och fritidsområden som kan finnas i en trakt, och självfallet med skador och kontroverser som följd.

Chandler Robbins – nestor och föregångare inom fågelövervakningen

Eftersom mitt huvudintresse är miljöövervakning och särskilt fågelinventering, var det ett stort nöje att träffa Chandler Robbins igen efter många år. Hans betydelse för utvecklingen av fågelövervakning i stor skala kan inte överskattas. I Nordame-

En del arter var svåra att hitta eftersom de levde djupt inne i skogarna. Dit hör myrfåglarna som lever i den täta undervegetationen. Till vänster en hane av eldögat *Pyriglena leuconota*, här en hane, men den bruna honan hade samma lysande öga. Svärmande myror på skogsstigarna kunde dock locka fram dem till kameran. En lustig och svärfångad krabat var den lilla vipkolibrien *Stephanoxis lalandi*, som fått sitt namn av den spretiga tofsen.

rika hade det i början av 1960-talet sedan en del år pågått revirkarteringar i provvytor. Det blev också den ledande metoden i Storbritannien när British Trust for Ornithology startade sin riksomfattande fågelövervakning 1961 (Common Birds Census). Och när jag startade Svenska häckfågeltaxeringen 1969 var det också revirkarteringsmetoden som valdes. Men förutsättningarna för att denna noggranna men arbetsamma metod skulle kunna användas i tillräckligt stor skala i stora och glest befolkade länder var inte goda. Och här var Chandler Robbins en framsynt föregångare och skapade 1965 The North American Breeding Bird Survey. Den var enkel och inriktad på att få ett mycket stort antal deltagare över hela Nordamerika. Lämpliga vägsträckor slumpades ut i alla stater och längs dessa fick fågelskådare i uppgift att köra med bil en gång om året, stanna på femtio ställen med en halv miles lucka och räkna alla fåglar under tre minuter på varje ställe. Det blev en succé och projektet utgör ännu i dag basen i fågelövervakningen i Nordamerika. Vid denna tid, närmare bestämt på den Internationella Ornitologiska Kongressen i Oxford 1966 tog man beslut om att försöka främja en uppbyggnad av en mera omfattande internationell fågelövervakning. Detta följdes upp med en konferens i Hillerød 1968. På denna konferens bildades International Bird Census Committee (IBCC) med Chandler Robbins som en av medlemmarna. Nästa gång jag träffade Chan, som han alltid kall-

lades, var i Ammarnäs ett år senare. Jag hade nämligen som ordförande för IBCC kallat kommittén till ett första möte och därtill ett litet symposium på denna förnämliga ort. Chan presenterade här "Progress report on the North American Breeding Bird Survey". Han rapportera att redan 1968 hade hela tolv hundra rutter genomförts, spridda över nästan hela USA. Detta stimulerade naturligtvis oerhört till liknande aktiviteter i Sverige eftersom det snart började gå trögt med att få nya inventerare till revirkartering av provvytor, och 1975 startade jag de så kallade punktrutterna som tjugo år senare utvidgades med de så framgångsrika standardrutterna (de senare visar ju sin styrka i SOF's nya bok *Fåglarna i Sverige – antal och förekomst*). Vi kan således konstatera att vår nuvarande svenska fågelövervakning plockade mycket av de grundläggande idéerna och inte minst stimulans från Chandler Robbins amerikanska motsvarighet. Under årens lopp träffades vi åtskilliga gånger på de möten som IBCC hade i olika länder, dock bara i Europa. Amerika föll så småningom bort ur bilden eftersom det snart bara var Chan som dök upp på mötena. Nordamerikanerna var nog litet frustrerade över att vi inte kunde samordna inventerandet på vår splittrade kontinent, och så småningom ändrades kommitténs namn till European Bird Census Council (EBCC). På europeisk nivå har denna organisation blivit mycket framgångsrik och kunnat samordna resultaten trots att varje land fortfarande kör själva

inventeringarna enligt olika varianter (www.ebcc.info; en hemsida verkligen värd att besöka!)

På kongressen i Brasilien höll Chandler Robbins, vid den aktningsvärda åldern av nittiotvå år, ett mycket uppskattat och stimulerande föredrag om arten års fågelfångster i Guatemalas bergstrakter. Där möts inhemska stannfåglar och genomflyttare från Nordamerika. Han hade funnit mycket stora skillnader i överlevnad mellan stannfåglar och flyttfåglar. Hos de lokala arterna var överlevnaden 75% eller högre, medan den hos flyttande arter var 50% eller lägre. Föredraget ingick i ett symposium om "Bird migration in the Southern Hemisphere" där forskare från både Nord- och Sydamerika presenterade ett nytt initiativ i form av nätverket "Aves Internacionales", som skall bli ett försök att samordna inventeringar och flyttningsstudier på de två kontinenterna. Blir det framgångsrikt kan det bli en modell för ett liknande initiativ i den gamla världen, där mig veterligt inget sådant samarbete ännu fått något fotfäste trots försök att uppamma intresse både på den Panafrikanska kongressen och i andra sammanhang.

Troligen kommer liknande internationella initiativ av olika slag att presenteras på Tokyokongressen. Sådana lanseras nämligen på flera håll i världen. Ett exempel är den nya fågelatlas som skall täcka hela Europa österut till Ural. Den håller nu på och lanseras för att starta 2013 (www.ebcc.info).

Exkursioner

En ornitologisk kongress är mycket mer än föreläsningar, seminarier och vetenskapliga diskussioner. Det vanliga är att kongressorganisatorerna har ett antal "officiella" exkursioner att erbjuda både före och efter kongressveckan. Några sådana exkursioner hade man dock inte på Brasilienkongressen. Exkursioner före eller efter fick man köpa av olika researrangörer eller genomföra på egen hand. Och i den välbefolkade provinsen São Paulo med bra vägar och gott om hotell och restauranger så var det sistnämnda inga problem. Hur många av deltagarna som passade på att resa runt och fågelskåda vet jag inte, men mitt intryck var att ganska många tog tillfället i akt och gjorde det. Själv hyrde jag en bil direkt på flygplatsen när jag kom till São Paulo, något som gjorde att det var lätt att fara runt i närområdet när man hade tid över under själva kongressveckan också.

Att kunna kombinera nytta och nöje bidrar till att fler lockas att delta på kongressen även om man själv måste stå för hela eller del av kostnaden. Här ger jag några intryck från min egen ganska begrän-

sade rundresa, som trots det gav väldigt mycket. Från São Paulo åkte jag direkt de 15 milen till Campos do Jordão och tog in på det hotell där jag beställt rum. Till skillnad från flertalet andra hade jag valt ett billigt och enklare hotell ett par mil utanför stan. Det visade sig vara ett lyckokast eftersom det låg ute i skogen med ett rikt fågelliv runt omkring. Under kongressveckan blev det kortare turer, mestadels tillsammans med Jim Danzenbaker, som valt samma hotell som jag och som var försäljare för Kowa USA och hade ett av flera bås i kongresshallen, där företag visade sina produkter eller föreningar värvade nya medlemmar. En heldagstur mitt i veckan förde oss till Pedra do Baú, ett praktfullt berg som dominerade landskapet på långt avstånd. Turen gick genom ett kuperat och fågelrikt mosaiklandskap av jordbruksmarker och skogar. Smärre morgon- och kvällsexkursioner övriga dagar ledde till den lättskådade Botaniska trädgården (Horta Flores) med flera trevliga stopp längs vägen. Och en kväll hade rätt många kongressdeltagare fått tips om var man kunde få se den säregna saxstjärnattskärnan. Bland flera dussin skådare fick vi på nära håll strax efter mörkrets inbrott se en praktfull hane försöka locka ner en hona med korta spelflykter och demonstration av sina enormt förlängda stjärt-pennor på en grusväg i lyset från ficklampor och en och annan passerande moped.

När kongressen var slut gjorde jag på egen hand följande tvåveckorsresa: Itatiaia nationalpark 20 mil nordost om São Paulo, ner till kusten genom Serra do Mar med orörda skogar via Cunha till Parati, längs kusten via Ubatuba till São Vicente och vidare via Sorocaba till naturparken Intervales 25 mil sydväst om São Paulo. De två platser som stod i en klass för sig vara Itatiaia och Intervales. Ubatuba skall också vara bra, men jag hade otur med den guide som hotellet hjälpte mig att anlita, tyvärr okunnig om både fåglar och lokaler. Och jag hade inte läst på i förväg. Itatiaia var ett utmärkt ställe mitt i stora områden av mer eller mindre orörda skogar och bergssluttningar. Vandringsstigar och vägar gav god tillgänglighet. Men man behövde inte gå särskilt långt eftersom terrassen utanför restaurangen (utmärkta hotell Ypê i mitt fall) räckte till mycket. Här matades nämligen fåglarna med bl.a. frukt och nektar, det senare åt kolibrierna. Det gav utsökta möjligheter till närstudier och inte minst fotografering. Så har också Itatiaia blivit ett av de mera attraktiva målen för fågelskådare. Naturparken Intervales erbjuder enklare förhållanden men har vad som behövs, husrum och mat. Och bäst av allt, utomordentligt kunniga guider. Här stannade jag några dagar och hade nöjet att leta efter fåglar

Som fågelskådare träffar man alltid likasinnade när man är ute och reser. I parken Intervales träffade jag Thomas Grim från Tjeckien (till höger), som hade deltagit på kongressen med en studie av koltrasters förmåga att känna igen parasiterade ägg, samt paret van Muyen från Nederländerna, som var ute och reste på egen hand och som tillhör de stadiga Falsterbobsökarna på höstens rovfågelssträck. Tillsammans hyrde vi den utomordentligt skicklige guiden Faustino Avellino. Intervales, med stora arealer bergsregnskogar, har en utmärkt hemsida med promenadlingor och artlistor. Tillsammans med Kowa-säljaren Jim Danzenbaker gjorde jag flera givande exkursioner under kongressveckan, här vid ett besök vid Pedra do Baú, som dominerade landskapet vida omkring. Att ha honom med i bilen var utmärkt eftersom han också hade varit reseledare i Mellanamerika och kände de flesta arter även i Brasilien.

tillsammans med ett holländskt par och en skådare från Tjeckien. Vädret var inte det bästa, bara några få plusgrader och regnigt och blåsigt, men det spelade inte nämnvärd roll i skyddet av den högvuxna skogsterrängen, som var lättillgänglig längs flera mindre vägar, flera farbara med bilen.

För Tokyokongressen har exkursionsprogrammen ännu inte publicerats, men det jag skrivit om min egen resa visar att det är lätt att ordna sin egen fågelskådning om det inte blir några officiella kongressexkursioner eller om dessa blir för dyra. Under alla omständigheter brukar kongressen ta en dags paus mitt i veckan, och då brukar det alltid erbjudas ett antal kortare guidade turer med både fågelskådning och kultur.

Övriga inblick om annat än fåglar

På återvägen till flygplatsen från Intervales hade jag rätt gott om tid och hade därför med bilkartans hjälp spanat in ett område som var markerat som skogsreservatet Ipanema strax nordväst om Sorocaba. Det visade sig inte vara något naturreservat i egentlig mening utan en park för skogsbruk och skogsodling. Men inte desto mindre blev besöket mycket intressant. Det visade sig nämligen att det fanns en spännande svensk anknytning. Hit hade nämligen Carl Gustaf Hedberg, kommen från Haraker och en tid runt sekeshiftet 1700/1800 äga-

re till Hagelsrums masugn, rest som ledare för en grupp svenska specialister för att starta ett järnbruk i början av 1800-talet. De gamla ugnarna och anläggningarna i övrigt är nu kulturminne och museum. I parken fanns också en naturskola där klasser med barn från staden undervisades i naturbruk och miljövard. Under helger och semestertider fungerade parken också som rekreationsområde. En rätt stor sjö fanns med smärre våtmarker och naturskog runt om, och därför också ett rikt fågelliv. Sjön är en dämning i Ipanemafloden som rinner igenom,

Anknytningen till Sverige vid ett besök i Ipanema skogsreservat nära Sorocaba blev en överraskning. Här hade Carl Gustaf Hedberg, dessförinnan ägare till Hagelsrums masugn, byggt upp en järnindustri i början av 1800-talet. Nu står den gamla anläggningen som byggnadsminne.

och dammen är den äldsta fortfarande fungerande i Brasilien. Den byggdes också av Hedberg för brukets energiförsörjning. Denne industrialist dog i Rio och verkar i dag vara i stort sett bortglömd i Sverige, utom av Hagelsrums handtryck, som säljer en tapetbård under namnet Carl Gustaf Hedberg. Sådana litet udda upplevelser kan man alltså också få i anslutning till en ornitologisk kongress. Och säkert kommer Japan också att kunna erbjuda många spännande upplevelser utöver det rent ornitologiska.

This is a brief report on the Swedish contributions at the 25th International Ornithological Congress in Campos do Jordão, Brazil, in August 2010 and an invitation to the 26th Congress in Tokyo, Japan. All abstracts of the contributions at the Brazil congress can be found in the web site of the International Ornithological Union (<http://int-ornith-union.org>). The invitation and calls for contributions for the Japan congress have recently been announced at the web site <http://ioc26.jp/>. Apart from a few lines about each of the Swedish contributions at IOC25, I elaborate a bit more on two other contributions, a symposium on feral cats and a talk by Chandler Robbins on long term studies. Finally I give some notes from my own birding trip after the congress that brought me to the Itatiaia and Intervales reserves with excellent birding. The Japan congress will also provide opportunities for serious scientific exchange as well as good bird watching and experience of Japanese life and culture.

Viktiga adresser

Internationella Ornitologiska Unionen: <http://int-ornith-union.org>

Internationella Ornitologiska Kongressen, Tokyo 2014: <http://IOC26.jp>